

מסילת ישרים

הקדמה למסילת ישרים

מי אני לכתוב הקדמה למסילת ישרים, אבל מאחר, והרי המחבר מתחילה: "החבר הוזה לא חברתיו למד לבני האדם את אשר לא ידעו, אלא להזיכר את המידע שלהם כבר ומפורנס אצלם פירסום נדול", שכן חשבתי לעצמי, שהרי יש כמה דברים שאנשים שוכחים או לא שמים לב להם, וזה יעוז להם בעבודתם.

בעבודת ה' צריכים לזכור שיש ב' כירות, והם: א', אלה שפותחים את הספר. ב', אלה שלא פותחים. כМОון ספר זו אין שיקך רק לאלה שפותחים את הספר ורוצים לנפות לגדול. ובכל א' שפה ספר מוסר, או הילך לשיחת מוסר, חייב לשבח את עצמו שהוא בכלל הכת הראשונה, ובעה שם יلد הלאה. ולאלה שלא פותחים את הספר, אין הספר הוא מורה לדרך להם, ולא לנו איך להתייחס אליהם.

בעין מה שרוצים לקבל מהספר, יש לדעת שיש ג' חלקים בלימוד התורה: א', לימוד הלכות שהמтраה בהם לבא לידי מעשה, ובגון הלומד הלכות תפילין ובא לידי מעשה בעשיית, והנחת התפילין, וכו'. ספר זה לא מועד לשנות מעשיך, שהרי החיובקיימים המעשים היא מותוק השוע וקיבלה על מלכות שמים.

ב. יש חלק נוסף בתורה שנקרא מוסר, שיעקרו הוא תיקון המידות, והביזע שלו למעשה הוא בזה שיש שינוי במידות, שהמעשים שאנו עושים על פי השוע יהיה שרשם במידות טובות. ולדוגמא יכול האדם לקום לשחרית בשביב הכבוד שמקבל על זה, או לקום מתוך אהבת ה' שרצויה לקיים את רצונו ית', ושניהם שוויים בחילק המעשי, וכל ההבדל ביניהם הוא רק במידות, בשרש של המעשה, בקול רקען שיווץ מהמעשה. כאן הוא מקום של הספר מסילת ישרים, והוא הכתוב בהקדמה "אין התועלת הנלקת מזה הספר יוצא מן הקראיה בו פעם אחת, כי כבר אפשר שלא ימצא הקורא בשללו חדים אחר קראיתו שלא היו בו לפניו קראיתו אלא מעט, אבל התועלת יוצא מן החורה עליו וההתמדה", "שכלו" דוקא, שהוא לא ספר של חידושים שככל, אלא חידוש הרגש, ועמוקות.

ג. ויש עוד חלק בתורה והוא הלכות דעת, שהביזע שלהם למעשה הוא בזה שהחובבים נכוון, כלומר זה שיעודים שככל מעשה שלנו פועל פולה ממשית בעליינים, ולא רק שהוא קיום של אהבת ה' ויראת ה'. ולזה המחבר חיבר ספריו דרך ה' ודעת התבוננות ועד.

יצא לי נקודה בעבודת ה', שניל' שאני חייב לפירנס, והוא, שככל א' מأتנו מצטער מדברים, או מהסרון פרנסה, או הסרון כבוד (אפילו כבוד של התיר – מילדים שלנו, או מהבן זוג), או מבושות, או מצער של העבירות שלנו וכו'. אבל יצא לי חידוש גדול בזה, והוא, שיש לחשוב בזה, לדוגמא בן אדם שילד שלו מדרדר, האם עיקר הצער הוא מהבטול של החיים הטובים שלו, או הבושה מזה, או הצער לשכינה וכו', או אם עיקר הצער הוא שהוא לא יודע איך להמשיך בעבודת ה' בעין הזה.

בעיני נראה שתשעים אחוז מהצער שלו היא מזה שהוא לא יודע מה לעשות בהמשך. אם הוא היה יודע מה לעשות לעזור לילד שלו, לא היה לו צער כמעט. ולא רק זה, אבל אם האבא מתייחס לילך, שהאב יודע מה לעשות, זה יתן לילד עזקה לחזור למקום הנכון.

לדוגמא, אם ילד עושה עבירה בפרצוף של אביו, והאב אומר לו "שלמה, הרבה ילדים בגיל שלך עוברים תקופות קשות, והרבה יוצאים מזה, אני בטעות מה אתה

מミלת ישרים

תצא מזה", ואחר כך האבא עושה את הדבר הקשה ביותר, ושותקן או בע"ה הילד איבד את המעם טוב בזה שהוא מעצבן את אביו, והילד שומע שאביו מאמין בו שהוא יצלה, והרגשה שהוא עשה חטא רק נמצא בו, ולא מביא שהרגשה אותו (אכמ"ל). הרי יש לאבא דרך איך לצאת מזה בדרך המלך, ולא רק לכבוד עצמו, אלא לכבוד ה' ית'.

בכל דבר בחיים שלנו יש דברים שימושיים אותם אנחנו אליהם, ויש דברים שאנו דוחפים את עצמנו אליהם. זה הן בדברי עולם זה, והן במצבות. יש הרבה אנשים שרצוים להתאמץ לאכול סעודת שבת, הרי אנחנו נמשכים לזה, ויש הרבה אנשים שדוחפים את עצם למקום לשחרית, וזה לא בא מAMILא, ולא נמשכים להה לא עמל. אם כן, צרכיכים לדעת כמה דברים: א', אנחנו לא מלאכי השרת, ולכן רק אפשר לדחוף את עצמנו חלק מסוים מהיום שלנו. ב', יכול להיות שיש סדר לימוד שאנו נמשכים אליו, ויש עוד סדר שאנו צרכיכים לדחוף את עצמנו אליו, והם אותו רמה של מצוה. וזה לאו דוקא שהקשה ביותר הוא מצוה יותר גדול, על אף שבכתב לפום צערא אנרא, אבל התורה נתנה לבעל שביל, ובכל זאת יודע, שם הסדר לימוד היא דבר שאנו נמשכים אליה, הרי אנחנו נלמד יותר שעות, ופחות חיסורים, ונזכיר את הדברים יותר טוב וכו'.

באמצע סליחות חשבתי לעצמי על החשבון הנפש, וחשבתי על כמה הצלחות שהיה לי בשנה זו, ואני מאר שמחתי בהם. ונוצר מזה קושי גדול, שחייב, אם הצלחתם בהם, הזה בלמידה, והז במדידות, והז בהטבה לאחרים, איך אני יכול להניד בפה מלא, "אין לנו פה להшиб".

אלא אפשר הדבר היא שצרכיכים ב' מבטים בעניין: א', הוא חייב להבין עמוק הדין, עיי' לדוגמה פרק ד' שאפלו אבות הקדושים לא זכו בדין, ולזה צרכיכים לבקש מתנת חינוך, ולהרניש שכט שנייה של ביטול תורה הוא חרבן העולם. ב' הוא חייב גידול, והיינו, שעל אף שכט שנייה של ביטול תורה היא חרבן העולם, מי שלומד במוות מסוימת, ומתווך בעודה ויראה מוסף על הלימוד שלו, חייב לשמות בזות, ולהרניש איתן בזה שהוא גודל בעבודה שלו (עי' מכתב מאליהו ח"א בעניין נקודת הבחרירה). והזה אם יש מישחו שר"ל עובר על כל שס"ה לאוים בקביעות, והוא מתגבר ומצילח לא לעבור על עברה א', לא רק שאנו חייבים לשבחו על התקדמות שלו, הוא חייב לשבח את עצמו גם כן.

עוד דבר שהתעוררתי אליו כהכנה ליום הדין, והוא שיש ב' דברים שצרכיכים להפנים בימים נוראים, והם: א', קבלת על מלכות שמים, והיינו שכט מצוה ומצויה שאנו עושים, עושים לא בכלל שכטם עושים, או בכלל שזה נעים לי, אלא צרכיכים לצרף לה הרגשה של חיוב. ב', השמחה בעבודת ה', היינו הרגשה ש"אני" רוצה להתפלל מתחן חיוב, ש"אני" רוצה לשמור עיני, "אני" רוצה למדוד תורה. לא ב' תנאים אלה, הרי כל מצותינו ותורתנו היא מיפוי ולהזין, ובמצות אונשים מלומדה.

מ米尔ת ישראלים

פרק ח – בדרכ קנית הוריות

הנה האמצעים אשר נקנה במס הוריות, הם הם אוטם אשר נקנה במס ההוריות ומדרנותיהם כמדרנותיהם, וכמו שכבתתי למעלה, כי עניינם קרוב זה לזה מאד. ואין הפרש ביניהם, אלא שזה בעשין וזה בלעון. ובאשר יתאמת אצל האדם גודל ערך המצות ורוב חובתו בהם, ודאי שתעורר לבו אל העובדה ולא יתרפה ממנה.

ואמנם מה שיוכל להניב התעדורות הזה הוא ההסתכלות ברוב הטבות שהקדוש ברוך הוא עשו עם האדם בכל עת ובכל שעה, והנפלוות הנדרשות שעשו עמו מעת הלידת עד היום האחרון, כי כל מה שירבה להסתכל ולהתבונן בדברים אלה, הנה הרבה להכיר לעצמו חובה רבה אל האל המטיב לו, וייהו אלה אמצעים לשלא יתעצל ויתרפא מעובדתו. כי הרי הויאל ואינו יכול ודאי לנמול לו טובתו יתרך, לפחות יודה לשמו ויקיים מצותיו.

והנה אין לך אדם באיזה מצב שימצא אם עני ואם עשיר אם בריאותו וחלתה, שלא יראה נפלוות וטבות רבות במצבו. כי העשיר והבריא, כבר הוא חייב לו יתרך על עשרו ועל בריאותו, העני חייב לו שאיפלו בעונו ממציא לו פרנסתו דרך נס ופלא¹, ואני מניחו למota ברעב. החולה על שחמיוקו בכובד חוליו ומכותיו, ואני מניחו לרדת שחפת. וכן כל כיוצא בו, עד שאין לך אדם שלא יכיר עצמו חייב לבודאו, ובהתכלו בטבות אלה שהוא מקבל ממנו, ודאי שתעורר להזדווג לעובדתו כמו שכבתתי למעלה. כל שכן אם תבונן היהות כל טבו תלוי בידך יתרך, ומה שמצויר לך ומה שמצויר אליו ממנה יתרך והוא ולא אחר, אשר על כן ודאי שלא יתעצל מעבוד עבורתו יתרך ולא יחסר לו מה שהוא מוכರח אליו.

והנץ רואה שככלתי פה בדברי שלשת המדרגות אשר חלקלתים בזיהירות, כי כבר עניים אחד, והדבר למד מעניינו, שלשלימי הדעת תהיה הערכה מצד החובה ומצד ערך המעשים וחסיבותם, לפחותים מהם מצד העולם הבא וכבודו שלא תשיגנו בשוחה ליום הגמול בראותו הטובה שהיא יכול להשיג ואבדה ולהמון מצד העולם הזה וצרביו בעניין שפרשתי שם למעלה.

פרק ט – בביור מפסידי הוריות וההרחקה מהם

הנה מפסידי הוריות הם מגדילי העצלה, והגдол שבכולם הוא בקשת המנוחה הנופנית ושנאת הטרורה ואהבת העידונים בתשלום כל תנאים, כי הנה אדם כזה, ודאי שתכבד עליו העובדה לפני בוראו כבוד גדול, כי מי שירצה לאכול אכילהותי בכל היישוב

- מאיר המסילה -

¹ אור יחזקאל (מכתבים קמ): אל יdag بعد מצבו הגוף כי ה' ית' בטח ישלח לו הצלרכותו כי בטוח הוא בהכרח שלו וכן ב"ב תחי' ויתכן רק שייהיה מוכרח לראות הניסים ע"ד השגתו את כל אלה ממש"כ כאן, ועיי"ש (עמוד קפו): עי ברכות ד ע"ב כל האומר תהלה לדוד שלשה פעמים בכל יום מובטח שלו שהוא בן עולם הבא, והובא בר"י בפרק אין עומדיין מפני הפסוק פותח את דינ' וכו' להודיע גבורותיו של הקב"ה שהוא בן מקרני ראמים עד ביצי כינים ואומרים הגאנונים שצרכו לכונן באמירתו ואם לא כוון צrisk לחזור לאמרו פעם אחרה, מה גודל השכר מי שהוא אמיכר בכל עת ובכל רגע השגחה זו כמה גודל למוסר אנו רואים ומבניים מהמאמר הנ"ל אשר ע"י לימוד הזה הנה האדם מכשיר את עצמו להיות מסוגל ומוסחר לראות זאת בלב אמרית תמיד השגחתו ית' ע"ד פלא, וכמה מסוכן הוא האדם בלי התבוננות לייחס הכל ע"ד מקרה אוichi ועווצם ידי עשה לי כל אלו, ועיי"ש (עמוד ר): עי' מדרש תנומא (משפטים פרק ט): והעניים עמו של הקב"ה שנא' (ישעה מטה) כי נחם ה' עמו ועניו יرحم, ע"כ, הינו שהעני רואה תמיד יורת השגחה במשער, והעשיר צריך יותר לחפש ההשגחה הנסתרת אשר עמו.

מミלת ישרים

והמנוחה, ולישון שנותו ללא טורד, וימאן ללבת אם לא לאטו, וביווץ בדברים כאלה. הנה יקשה עליו להשכים לבתי נסיות בבוקר או לקוצר בסעודתו מפני תפלת המנחה בין העربים, או לצאת לדבר מצוה אם לא יהיה העת ברור. כל שכן למחר עצמו לדברי מצוה או לתרמוד תורה.ומי שמרגיל עצמו למנהגות האלה, איננו אדון בעצמו, לעשות היפך זה כשירצתה, כי כבר נאסר רצונו במאסר החריגל הנעשהطبع שני.

ואמנם צרייך שידע האדם, כי לא למנוחה הוא בעולם הזה אלא לעמל וטורח², ולא ינגן בעצמו אלא מנהג הפעלים, העושים מלאכה אצל משביריהם, ובעניין מה שהיה אומר (עירובין סה ע"א) אנירדי דיום אנן, ובדריך יוצאי הצבא במערכותיהם, אשר אכילתם בחיפזון, ושיניהם ערαι, ועומדים תמיד מוכנים לעת קרב. ועל זה נאמר (איוב ח ז) כי אדם לעמל יולד. וכਬירגיל עצמו על זה הדרך, ימצא העבודה קלה עלייו וראי, כיון שלא יחסר בעצמו החזונה והחכנה אליה. ועל זה הדרך אמרו זכרונם לברכה (אבות פ"ו מ"ג) כך היא דרכה של תורה, פת במלחה תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן, שהוא כלל ההרחקה בתכלית מן המנוחות והעדונות.

עוד ממפשידי הזריות הוא רוב הפחד ונודל המורה מן הזמן ותולדותיו, כי פעם יירא מהקור או מהחום, ופעם מהפוגעים, ופעם מן החלאים, ופעם מן הרוח, וכן כל כיוצא בו. הוא העניין שאמר שלמה עלייו השלום (משלוי בו ג) אמר עצל של בדרכך ארוי בין הרחובות. וכבר גינו חכמים זכרונם לברכה המדה הזאת, ויחסוה אל החטאיהם. ומקרא מסיעם דברתיב (ישעה לג יד) פחדו בציון חטאיהם אחזה רעדת הנפים, עד שאמר אחד מן הנגידים אל תלמידו בראותו מתחפה, תטאה את (ברכות ס ע"א), אלא על זה נאמר (תהלים לו ג) בטה בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה.

כללו של דבר, צרייך שישים האדם את עצמו עראי בעולם וקבע בעבודה, יתרצה ויסטפק בכל ענייני העולם بما שמודמן לו, ויקח מן הבא בינו, ויהיה רוחק מן המנוחה וקרוב למלאכה ולعمل, וייה נכוון ליבו בטוח בה, ולא יראה מתולדות הזמן ופנויו. שמא תאמיר הרוי מצינו שהחביבו חכמים בכל מקום שישמור האדם את עצמו שמירה מעולה, ולא ישים עצמו בסכנה, אפילו הוא צדיק ובעל מעשים. ואמרו (כתובות ל ע"א) הכל בידי שמים חוו' מצינים פחים, ומקרא כתוב (דברים ד טו) ונשמרתם מאד לנפשותיכם. הרוי שאין להחליט הבחן הזה על כל פניהם, והתם אמרו (&) ואפיילו לדבר מצוה.

דע כי יש יראה ויש ירא, יש יראה רואה ויש יראה שוטה, יש בבחן ויש הוללות. כי הנה האדון ברוך הוא עשה את האדם בעל שלב נכוון וסבירא נכוונה, לשינהן עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזוייקים אשר נבראו לעונש את הרשעים, וכי שירצתה שלא ינגן עצמו בדרך החכמה ויפקיר עצמו לסכנותה, הנה אין זה בثانון אלא הוללות. והנה הוא חוטא במה שהוא נגד רצון הבורא יתברך שם, שרצויה שישמור האדם את עצמו, ונמצא שמלבד הסכנה המוטבעת בדבר אשר הוא עלול אליה מפני חסרון שמיירתו, הנה עוד הוא מתחייב בנפשו בקום עשה בחתא אשר הוא חוטא, ונמצא החטא עצמו מביאו ליענס. ואולם השמירה הזאת וזואת היראה המיווסדת על הנ הגנת החכמה והשכל, היא הרואה שעליה נאמר (משלוי כב ג) ערום ראה רעה ונסתה ופתאים עברו ונענשו. אך היראה השוטה, היא שיהיה האדם רוצה להוסיף שמירות על שמירות ויראה על יראה, ועשה משמרת למשרתו באופן שגין מזה ביטול ל תורה ולבורדה.

- מאיר המסילה -

² שפטין חיים (מועדים ח"ב מז): כדי לזכות למעלת הזריות צרייך אדם לבטל ולהפוך את טבו כי הטבע מתנגד לזריזות.

מミלת ישרים

והכלל להבחן בין שתי היראות הו, מה שהלכו חכמים זכרונם לברכה באמրם (פסחים ח ע"ב) היכא דשביה היוזקה שנייה. כי מקום שההיזק מצוי ונודע, יש להשמר. אך מקום שאין ההיזק נודע אין לירא, ועל כיוצא בזה נאמר (חולין מו ע"ג) ריעותא דלא חזין לא מחזקינן, ואין לו לחכם אלא מה שעיניו רואות, הוא עצמו עניין הפסוק שהבאו מעלה, ערום ראה רעה ונסתיר, הוא אינו מדבר אלא בנסתר מן הרעה אשר רואה, לא ממה שיעובל להיות שהיה אפשרי שיבוא, והוא ממש עניין הפסוק שהזכיר למקרה, אמר עצל שחיל בדרך וגנו.

וחכמים זכרונם לברכה פרשו העניין כמיון חומר, להראות עד היכן מגעת יראת ההבל להפריש האדם מן המעשה הטוב, ואמרו (דברים רבה פ"ח &) שבעה דברים אמר שלמה בעצל, כיצד אמרו לעצל, הרי רבך בעיר לך ולמד תורה ממנה. והוא משיב אותם, מתירא אני מן הארץ שבדרך. רבך בתוך המדינה, אומר להם מתירא אני שלא יהיהاري בין הרחובות. אומרים לו הרי הוא בתוך ביתך, אומר להם אם אני חולק אצלו אני מוצא הפתח נعلاה וכו', עיין שם. הא למדת שאין היואר גורמת שיתעצל, אלא עצלה גורמת לו שיתירא. וכל הדברים האלה, הנסיוון הימוי יעד עליהם, ממה שכבר פשוט הוא וריגל ברוב המונ בני האדם, אשר זה דרכם כסל למו, ומשכיל על דבר ימצא אמת לאמתו, ודעת לבון נקל. וכבר נתבאר עניין הוריות ביאור שאחשוב היהו מספיק להעתת הלב והחכם יחכם וויסוף לכך.

והנץ רואה כי ראוי לזריזות להיות במדרנה אחר הזהירות, כי על הרוב לא יהיה האדם זרי אם לא יהיה זהיר בתחילת, כי מי שלא ישים לבו להזהר במעשיו ולהתבונן בעבודה ומשפטיה, שלו הוא מדת הזהירות כמו שכבתתי, קשה שילבש אהבה וחמדה אליה ויזדרו בתשוקה לפני בוראו, כי הנה הוא עודנו טובע בתאות הנופניות ורין מרוצת הרגלו המרתקקו מכל זה. אמן אחר שכבר פכח עיניו לראות מעשו ולחזרה בו, וחשב חשבון המוצאות והעברות כאשר זכרנו, נקל הוא לו שיסור מן הרע וишתקק אל הטוב ויזדרו בו זה פשוט.

פרק י – בביאור מדת הנקיות

מדת הנקיות היא להיות האדם נקי³ לנמרי מכל מדחה רעה ומכל חטא, לא די ממה שהחטא בו מפורים ונולוי, אלא גם כן ממה שהלב נפתח בו להורות היתר בדבר, שכאשר נחקר עליו באמת נמצא שלא היה היתר ההוא נראה לו, אלא מפני היה הלב עדין גנוו קצת מן התאה, כי לא טהר ממנו מכל וכל, על כן תמשכו להקל לו. אך האדם אשר טהר מזה הנגע לנמרי, ונקי מכל רושם רע שמשארת התאה אחרת, הנה ראויתו תהיה ברורה לנמרי, והבחנתו זכה, ולא תהתו החמדה לשום דבר, אלא כל מה שהוא חטא אפילו שהיה קל שבקלי החטאים, תכירחו שהוא רע ותרחיקו ממנו. ובלשון הזה אמרו חכמים על השלמים המטהרים מעשיהם טהרה רבה, שלא יהיה בהם אפילו נדנוד דבר רע (סנהדרין בג ע"א ועוד) נקי הדעת שבירושלים.

והנץ רואה עתה הפרש שבין הזהיר והנקוי, אף על פי שקרובים הם זה לזה בענינם. הזהיר הוא הנזהר במעשייו וראה שלא יהטא במה שכבר נודע לו ומפורסם אצל הכל היוו חטא, אמן עדין איןנו אדון בעצמו שלא ימושך לבו מן התאה הטבעית, שלא תהטו להראות לו התירים באיזה דברים שאין רעתם מפורסמת. וזה כי אף על פי שהוא משתדל לכבות את יצרו ולכפות את התאותיו, לא מפני זה ישנה את טבו, ולא

- מאיר המסילה -

³ עי' דחר"מ (ח"א שעת) היינו שכל מעשייו יהיו רק נדבה ללא שום פני הונגיעה כל דהו שלו.

מ米尔ת ישראלים

יכול להסיר מלבו התאהה הגופנית, אלא שיבוש אותה וילך אחר החכמה ולא אחריה⁴, אך על כל פנים השק החומריות עושה את שלו להסיטה ולפתותו. אמנם אחר שתרגל האדם הרגל נдол בזיהירות הזה, עד שנתקה נקיון ראשוני מן החטאיהם המפורטים, וירגיל עצמו בעבודה ובזריזותה וגבר בו אהבה אל בוראו והחמדה אליו, הנה כת הרגל הזה ירחק אותו מעניין החומר, וידבק דעתו אל השלימות הנפשי, עד שסוף סוף יוכל להגיע אל הנקיון השלם, שכבר יכבה אש התאהה הגופנית מלבו, בהתגבר בו החמדה האלהית, ואו תשרר ראייתו זכה ובראה כמו שכבתה למעלה, שלא יפתח ולא ישיגו השק חומריותו וננקה במעשו מבל וכל.

והנה על מדה זו היה דוד שמה בעצמו ואומר (תהלים כו &) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה', כי באמת רק מי שנתקה למגרי מכל נדנוד חטא ועון, הוא הרואן לראות את פני המלך ה', כי זולת זה אין לו אלא לבוש ולהכלם מלפניו, וכما אמר עוזרא הסופר (עוזרא ט) אלהי בושתי ונכלהתי להרים אלהי פני אלקיך.

והנה ודאי כי מלאכה רבה היא לאדם להגיע אל שלימות המדה הזאת, כי העבירות הניכרות וידועות קלות הם להשמר מהם בין שערתם גליה, אך הדקוק הזה המ策רך לנקיות הוא הקשה יותר, כי הראת ההיתר מכסה על החטא וכמו שכבתה. והוא בعني מה שאמרו זכרונם ברכה (ע"ז יח ע' &) עבירות שאדם דש בעקביו סובבות אותו בשעת הדין, ועל דרך זה אמרו זכרונם לברכה (בבא בתרא כספה ע' &) רובם בגזול ומיעוטם בעריות וכולום באבק לשון הרע, כי מפני רוב דקוטו כל בני אדם נכשלים בו במה שאין מבקרים אותו.

ואמרו זכרונם לברכה (איב"ר הק' אות ל⁵) שדור היה נזהר ומנקה עצמו נקיון גמור מכל אלה, ועל בן היה הולך למלחמה בבטחון חוק והיה שואל (תהלים יח לח) ארודוף אויבי ואשינם ולא אשוב עד כלותם, מה שלא שאלו יהושפט אסא וחזקיה, לפי שלא היו מנוקים כל כך. והוא מה שאמר הוא עצמו בתוך דבריו (שם כא) יגמלני ה' בצדקי בבור ידי ישיב לי, ואמר עוד (שם כה) לי בצדקי בבור ידי לננד עניינו, והוא הבור והנקין הזה שזכרנו. ואו חזר ואמר (שם ל) כי בך ארוץ גדור וגוי ארודוף אויבי ואשינם, והוא עצמו אמר עוד (שם כד &) מי יעלה בהר ה' וכי יקום במקומ קדשו נקי כפים ובר לבב.

ומనם ודאי שהחמדה הזאת קשה, כיطبع האדם חלש ולבו נפתח על נקלת, ומתר לעצמו הדברים שיוכל למצא בהם כדי הטעאה. ובודאי שמי שהגיע לזאת המדה כבר הגיע למדרינה גדולה, כי בפני מלחמה חזקה עמד וניצח. ונבוא עתה לבאר פרטי המדה הזאת.

- מאיר המסילה -

⁴ כאן וראים שההבדל בין תאوة לחכמה, עי' ספרנו (בראשית ג) הכח המתואה המחייב יעשה זה באמצעות הכח המדמה המוביל אליו דמיוני התענוגים החומריים, המティים מדרך השלמות המכון מאית האל יתברך. כי אכן הכח המתואה עם דמיוני התענוגים המובילים אליו הם מצוים לכהות הגשמיות הפעולות, ומהתאים כונת ורצון האל יתברך, ככלא יתקיםם עליהם הכח השכלי וימחה בהם, כאמור זכרונם לברכה ענייא ולבא סרורי דחטהה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ח), אשר על זה הזחיר באמרו "ולא תתוורו אחורי לבבכם ואחרי עינייכם" (במדבר טו לט).

עיקר בחירת האדם היא בין פנימיות לחיצניות, ומושכלותיו הם פנימיות, ודמיונו הם חיצניות (דעת ח"מ ח"ג קעג).

כתב ויודעת היום והשבות אל לבך, אם כן חל גדול יש בנפש האדם פניו העומד בין הידעעה לאיומתה בלב, ושם בונה היצר הרע את משכננו, ושם ננסות כל השאייפות והדמיונות העולם הזה, ושם הוא כל מחשבות המדות ומשם הוא כובשות את הלב. והדמיונות העולם הזה בנקל יתפתחו מעצטם מידעה לחמדת הלב משא"כ המושכל. בחלל הזה שבין ידיעה לב הוא מקום מלחמת היצר ומקום הבחירה (מכtab מלאיה ח"א 212).

⁵ ז"ל: זבדי בן לוי פתח לא תאמינו מלכי ארץ וגור' ארבעה מלכים היו מה שתבע זה לא תבע זה ואלו הוא דוד ואסא ויהושפט וחזקיהו דוד אמר (תהלים י"ח) ארודוף אויבי ואשינם וגור'.

מミלות ישרים

פרק יא – בפרטן מדרת הנקיות

פרטן מדרת הנקיות רבים הם מאי, והם [ככל] הפרטים שבעל השם"ה מצוות לא תעשה, כי אמנים עניין המדה כבר אמרתי שהוא נקי מכל ענפי העבירות, ואולם אף על פי שבכל העבירות משתדל היצר הרע להחטא את האדם, כבר יש מהם שהטבע מהם יוצר, ובזה מראה לו יותר היתרים, אשר על כן יצטרך בהן יותר חיזוק לנצח את יצרו ולהנקות מן החטא. וכן אמרו זיל (חגינה יא ע"ב) גול ועריות נפשו של אדם מהמדתן ומתקואה להן.

והנה אנחנו רואים שאף על פי שלא רוב בני האדם גנבים בגלויהם, דהיינו שישלחו יד ממש בממון חבריהם ליקחת ולשום בכליהם, אף על פי כן רובם טועמים טעם גנבה במשאמם ומתנם, ומה שיורו היתר לעצם להשתכר איש בהפסידו של חברו, ויאמרו להרוויח שאיןי. ואולם לאוים הרבה נאמרו בגול, לא תעשוק (&), לא תנזול (&), לא תגנו (&), ולא תבחשו (&), ולא תשקרו איש בעמיהו (&), לא תוננו איש את אחיו (&), לא תשיג גבול רעך (&). הן כל אלה חילוקי דינים שבגול כוללים מעשים רבים מן המעשים הנעים בכלל המשא והמתן המדיני, ובכולם איסורים רבים, כי לא המעשה הניבר ומפורסם בעושק ובגול הוא לבדו האסור, אלא כל שופט סוף יגיע אליו ויגרום אותו כבר הוא בכלל האיסור. ועל עניין זה אמרו זיל (פנחדרין פא ע"א) ואת אשת רעה לא טימא (יוחזקאל ייח &) שלא ירד לאומנות חברו. וכבר היה רבינו יהודה אומר להנני שלא חלק קליות ואגוזים לתינוקות להרגילן שיבואו אצלו, ולא התירו חכמים אלא מפני שם חברו יכול לעשות כן (בבא מציעא ס ע"א).

ואמרו זיל (בבא בתרא פח ע"א) קשה גול הדירות מגול גבוח⁶ שזה הקדים חטא למעילה וכו'. וכבר פטרו את הפועלים העושים אצל בעל הבית מברכת המוציאיא וمبرכות אהרוןנות דברכת המזון, ואפילו בקריאת שמע לא חיובם לבטל מלאתן אלא בפרש ראשונה בלבד (ברכות מו ע"א), קל וחומר בן בנו של קל וחומר לדברי הרשות, שככל שביר יום אסור בהן שלא לבטל מלאתן של בעל הבית. ואם עבר הרוי וזה גולן.

הנהABA חלקיה, אפילו שלום לא השיב לתלמידי חכמים שננתנו לו שלא ליבטל מלאת רעהו (תענית כג ע"א). ויעקב אבינו עליו השלום מבאר בפיו ואומר (בראשית לא ע"א) הייתה ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדר שנתי מעוני, מה יענו איפוא העוסקים בהנאותיהם בשעת מלאכה ובטלים ממנה, או כי יעסקו בחפצייהם איש לבצעו.

כללו של דבר, השבור אצל חברו לאיזה מלאכה שתהיה, הנה כל שעוטיו מכוראות הן לו ליום, בעניין שאמרו זיל (ב"מ נו ע"א) שכירות מכירה ליום, וכל מה שיקח מהן להנאת עצמו באיזה אופן שיהיה אינו אלא גול גמור. ואם לא מחלו אינו מחול, שכבר אמרו רבותינו זיל (יומא פו ע"א) עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו.

ולא עוד אלא שאפילו אם עשה מצווה בזמן מלאכתו, לא לזרקה תהשך לו אלא עבירה היא בידו, שאין עבירה מצויה. וקרא בתיב (ישעה סא &) שונא גול בעולה, ובעניין זה אמרו זיל (בבא קמא צד ע"א) הרי שנול סאה חטים וטנה ואפאה וمبرך אין זה מברך

- מאיר המסילה -

⁶ אור יוחזקאל (מכתבים רכב), הרבה התורה לאוין בגזילה זה נותן לדעת כמה מסוכן האדם לומר כי זאת אינו בכלל גול.

מסילת ישרים

אלא מנאץ דכתיב (תהלים י' &) ובוצע ברך נאן ה', ועל כיוצא בזה נאמר (ויקרא רבה &) אוילו לוה שנעשה סניגورو קטינגורו, ומما אמר זיל (ירושלמי סוכה פ"ג ה"ז) בענין לולב הנזול. והדין נתן, כי הרי גול החפץ גול, וגול מן גול, מה גול את החפץ ועשה בו מצוה נעשה סניגورو קטינגורו, אף גול את החומן ועשה בו מצוה נעשה סניגورو קטינגורו, ואין הקדוש ברוך הוא חפץ אלא באמונה. וכן הוא אומר (תהלים לא' &) אמונים נוצר ה', ואומר (ישעיה כו' &) פתחו שעריהם ויבואו גוי צדיק שומר אמונים, ואומר (תהלים קא' &) עניי בנאמני ארץ לשבת עמדיו, ואומר (ירמיה ה' &) ענייך הלא לאמונה.

ואף איוב העיד על עצמו ואמר (איוב לא' ז) אם תטה אשורי מני הדרך ואחר עניי הلك לבני ובכפי דבק מאום. והבט יופי המשל הזה, כי דימה הנול הבלתי נגלה בדבר המתדבק ביד האדם, שאף על פי שאין האדם הולך לתחילת הילה לטול אותו ונשאר דבק מאליו, סוף סוף בידו הוא. בן הדבר הזה, שאף שלא היה האדם הולך וגול משם, קשה הוא שיחיו ידיו ריקניות ממנו לנמרי.

אמנם באמת כל זה נ麝 ממה שתחת היהת הלב מושל בענינים, שלא ניתן להיות נעים להם של אחרים העינים מושכים את הלב לבקש הירותים על מה שנראה להם יפה ונחמה, על בן אמר איוב שהוא לא בן עשה, ולא הلك לבו אחר ענייו, על בן לא דבק בכפיו מאום.

ראה נא בענין החונאה כמה נקל הוא לאדם להתחפות וליבשל, כאשר לכוארה ראה לו שרואי הוא להשתדל ליפות סחרתו בעניין האנשים ולהשתבר בינו לבין כפיו, לדבר על לב הクונה למען יתרצה לו. ואמרו על כל זה, יש ורין ונשבר (פסחים ג' ע"ב), ויד חוץים תעשיר (משל י' ד). אמנם אם לא ידקק וישקול מעשיו הרבה, הנה תחת חטה יצא חוח (איוב לא' מ), כי יעבור בעון החונאה אשר הווזרנו עליה (ויקרא כה' &) ולא תונו איש את עמיתו, ואמרו זיל (חולין צד' ע"ז) אפילו לرمות את הגוי אסור וקרא כתיב (צפניה ג' &) שרarity ישראל לא יעשו עליה ולא ידברו כוב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית. וכן אמרו (בבא מציעא ס' ע"ז) אין מפרקסין את הכלים הישנים שיראו בחדשים, אין מרבבים פירות בפירות, אפילו חדים בחדשים, אפילו סאה בדינר, ואפילו יפה דינר וטריסית לא יערב וימכרם סאה בדינר, כל עושה אלה כל עושה על (דברים כה' &). וקרו חמשה שמות על שנאו משוקץ (מתועב) חרם תועבה.

עוד אמרו זיל (בבא קמא קיט ע"ז) כל הנזול את חבריו אפילו שוה פרוטה באילו נוטל נפשו ממנו. הרי לך חומר העון הזה אפילו בשיעור מועט. ואמרו עוד (תענית ז' ע"ז) אין הנשים נערבים אלא בעון גול. ועוד אמרו (ויקרא רבה לג' &) קופה מלאה עונות מי מקטרג בראש כולם גול. ודור המבול לא נחתם גור דין אלא על הנזול (סנהדרין קח' ע"ז). ואם תאמר בלבבך, איך אפשר לנו שלא להשתדר במשאננו ובמתנתנו לריצות את חברינו על המקח ועל שוויו. חילוק נдол יש בדבר, כי כל מה שהוא להראות את הקונים אמיתי טוב החפץ וייפוי, הנה ההשתדרות ההוא טוב וישראל. אך מה שהוא לבסוף מומי הפטזו, איןו אלא אונאה ואסור, וזה כלל נдол באמונת המשא והמתן, לא אומר מעניין המדות, שהרי בפירוש כתוב בהם, תועבת ה' אלהיך כל עשה אלה (ז'). ואמרו זיל (בבא בתרא פח' ע"ז) קשה עונשין של מדות מעונשן של עריות וכו', ואמרו (שם) הסיטון מקנה מדותיו אחת לששים יום, ובכל כך למה, כדי שלא יחסרו בלא דעת ולא עונש. כל שבן עון הריבית שנadol הוא ככופר באלקוי ישראל חם וחלילה (ב"מ עא' ע"ז) ואמרו זיל (שמע"ר לא' &) על הפסיק בנשך נתן ותרבית לקח היה לא יהיה (יחסוקאל י"ח &), שאיןו חי לתחית המתים, כי הוא ואבק שלו משוקץ ומתועב בעניין ה'. ואני רואה צורך להאריך בזה שכבר אימתו מומלת על כל איש ישראל.

מミלת ישרים

אמנם כללו של דבר, כמו שהגדת הממן רבה, בן משלותיו רבים. ובדי שהיה האדם נקי מהם באמת עיון גדול ודקוק רב צריך לו. ואם נקה ממנו, ידע שהגיאו כבר למדרינה גדולה, כי רבים יתחסדו בענפים רבים מענפי החסידות. ובענין שנות הבצע, לא יכול להגיאו אל מהוו השלימות, הוא מה שאמר צופר הנעמי לאיוב (איוב יא &) אם און בידך הרחיקתו ואל תשכן באהליך עולה, כי או תשא פניך ממום והיית מזק ולא תירא. והנה דברתי עד הנה מפרטי מצוה אחת מן המצוות, וכפרטי חלוקים אלה ודאי שנמצאים בכלל מצוה ומצויה. אמן אינני מוכיר אלא אותן שרגילים רוב בני האדם להכשיל בהם.

ונדרב עתה מן הערים שהם הם מן החמורים, והם שניים במדרינה אל הנול כמאמר זיל וזו לשונם (ב"ב קפה ע' &) רובם בגול ומיוטם בערים. והנה מי שירצה להנקות לנמרי מזה החטא, גם לו צטרך מלאכה לא מועטה, כי אין בכלל האסור גוף של מעשה בלבד, אלא כל הקروب אליו. ומקרא מלא הוא (ויקרא יח &) לא תקרבו לגולות ערוה, ואמרו זיל (שיר פט"ז סי' &) אמר הקדוש ברוך הוא אל תאמר הוואיל ואסור לי להשתמש באשה הריני תופשה ואין לי עון, הריני מגפה ואין לי עון, או שאני נושקה ואני לי עון, אמר הקדוש ברוך הוא בשם שם נדר נoir שלא לשותה יין, אסור לאכול ענבים לחיים ויבשים ומשרת ענבים וכל היוצא מגפן היין, אף אשה שאינה שלך, אסור ליגע בה כל עיקר, וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו מביא מיתה לעצמו וכו'.

וחבט מה נפלאו דברי המאמר הזה, כי המשיל את האיסור הזה לנoir, אשר אף על פי שעיקר האיסורינו אלא שתיתת יין, הנה אסורה לו תורה כל מה שיש לו שייכות עם היין. והיה זה לימוד שלימה תורה לחכמים, איך יעשו הם הסיג לתורה בשמירה שנמסר בידם לעשות לשמירתה, כי ילמדו מן הנoir לאסור בעבר העיקר גם כל דרמי לה. ונמצא שעשתה התורה במצוה ואת של נoir, מה שומרה לחכמים שייעשו בשאר כל המצוות, למען דעת שוז רצונו של מקומם. וכשהואסרו לנו אחד מן האסוריין, למד סתום מן המפורש, לאסור כל הקروب לו. ועל זה הדרך אסרו בענין זה של הערים כל מה שהוא ממיןו של הזנות או הקروب אליו, יהיה באיזה חוש שיחה, דהיינו בין במעשה בין בראה בין בדבר בין בשמיעה ואפלו במחשבה.

ועתה אביא לך ראיות על כל אלה מדבריהם זיל. במעשה, דהיינו הנגיעה או החבק וכיוצא, כבר נתבאר למעלה במאמר שזכרנו ואין צריך להאריך בראיה, אמרו זיל (ברכות יח ע' &) יד ליד לא נקה רע, כל המרצה מעות מידו לידי כדי להסתכל בה לא נקה מדינה של ניהנים. ואמרו עוד (שבת סד ע' &) מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפירה, מפני שזו עיניהם מן העורה וכו'. אמר רב ששת, מפני מה מנה הכתוב התבשיטן שבחוין עם התבשיטן שבפניהם לומר לך שכט המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל במקומות התורף (ברכות כד ע' &). ואמרו עוד ונשמרת מכל דבר רע (דברים כג &) שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפלו היא פנויה באשת איש ואפלו היא מכוערת (ע"ז כ ע' &).

בענין הדברו עם האשה בהדייא שניינו (אבות פ"א מ" &) כל המרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו ובשמיעה אמרו (ברכות כד ע' &) קול באשה ערוה. עוד בענין זנות הפה והאוזן, דהיינו הדיבור בדברי הזנות או השמיעה לדברים האלה, כבר צווחו בכרכיא ואמרו (ירושלמי תרומות פ"א ה' &) ולא יראה בך ערות דבר (דברים כג &) ערות דיבור זה ניבול פה. ואמרו (שבת לג ע' &) בעז נבלות פה ערות מתחדשות, ובחרוי שונאיםם של ישראל מותם. ואמרו עוד (שם) כל המנבל פיו עמוקים לו גיהנום. ואמרו עוד

מミלת ישרים

(שם) הכל יודעים כליה למה נכנסת לחופה, אלא כל המנבל פיו כו, אפילו נור דין של שבעים שנה לטובה הופכים לו לרעה. ואמרו עוד (חנינה ה ע' &) אפילו שיחח קללה שבין איש לאשתו מנידים לו לאדם בשעת הדין. ובענין השמיעה הרעה הזאת נם בן אמרו (שבת לג ע' &) אף השומע ושותק, שנאמר (משל בב &) זעום ה' יפול שם הרוי לך שבל החושים צרייכים להיות נקיים מן הונאות ומעניננו.

ואם לחשך אדם לומר שמה שאמרו על נבול מה אין אלא כדי לאיים ולהרחק אדם מן העבירה, ובמי שדרמו רותח הדברים אמרו, שmedi דברו בא לידי תאוה. אבל מי שאמרו דרך שחוק בעלמא לאו מילתא הוא, ואין להושע עליו. אף אתה אמר לו, עד כאן דברי יציר הרע, כי מקרא מלא שהביאו זיל לראיתם (ישעיה ט טז) על בן על בחורי לא ישמה ה' וגוי כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה. הנה לא הזכיר הכתוב הזה לא עובדה זרה ולא גלו עריות ולא שפיכת דמים, אלא חנופה ולשון הרע וניבול פה, כולם מהחטא הפה בדיבור, ועליהם יצאתה הגזירה על בחורי לא ישמה ה' ואת יתומיו ואת אלמנותו לא יرحم.

אלא האמת הוא בדברי רבותינו וכברונם לברכה, שנבול מה הוא ערתו של הדיבור ממש, ומשום גנות הו שנאסר מכל שאר ענייני הונאות, חוץ מגונו של מעשה, שאף על פי שאין בהם כרת או מיתה בית דין, אסורים הם איסור עצם, מלבד היותם נם בן גורמים וمبرיאים אל האיסור הראשי עצמו. ובענין הנזיר שזכרו במדרשו שהבאנו למללה. בענין המחשבה כבר אמרו בתחלה הבריתא שלנו (ע"ז ב ע"ב) ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרhar אדם ביום וכו'. ואמרו עוד (יומא בט &) הרהור עברה קשים מעבירה. ומקרא מלא הוא (משל טו &) תועבת ה' מחשבות רע. והנה דברנו משני גוף עבירות חמורות שבנוי אדים קרובים ליכשל בענפיהם, מפני רובם של הענפים, ורוב נתיות לבו של אדם בתאותו אליהם.

וחדריגה השלישית אחר הנזול והעריות לעניין החמדת, הנה הוא איסור המאכלות, בין בענין הטריפות עצם, בין בענין תערובותיהן, בין בענין בשר בחלב או חלב ודם, וענין בישולי גוים, וענין געולי גוים, יין נסכם וסתם יינם. כל אלה הנקיות בהם צרייך דקדוק גדול, וצרייך חיזוק, כי יש תאوت הלב המתאהה במאכלים הטובים, וחסרון היכים באיסורי התערובות וכיווצא בהז. ופרטיהם רבים ככל דיניהם הידועים והמבוארים בספר הפסיקים. והמקיל בהם מקום שאמרו להחמיר, איןו אלא משחית לנפשו. וכן אמרו (בספרא שמיני &) לא תטמא בהם ונטמאתם בהם (ויקרא יא &) אם מטמאים אתם בהם, סופכם לטמא בהם. והיינו כי המאכלות האסורהות מכנים טומאה בלבד ובנפשו של אדם, עד שקדושתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתיתקתק ממנו. והוא מה שאמרו בש"ס גם בן (יומא לט &) ונטמאתם בהם, אל תקורי ונטמאתם אלא ונטמאתם, שהעבירה מטממתה לבו של אדם, כי מסלחת ממנה הדיעה האמיתית ורוח ההשכל שהקדוש ברוך הוא נותן לחסידים, כמו שאמר הכתוב (משל ב &) כי ה' יתן חכמה. והנה הוא נשאר בהמי וחומיי משוקע בגנות העולם הזה, והמאכלות האסורהות יתירות בזה על כל האיסוריין, כיון שהם נכנים בגונו של האדם ממש, ונעשים בשר מבשרו.

וכדי להודיעינו שלא הבתאות או השקצים בלבד הם הטמאים, אלא גם הטריפות שבמין הכשר עצמו הם בכלל טומאה, אמר הכתוב (ויקרא יא &) להבדיל בין הטמא ובין הטהור. ובא הפנייש לרבותינו זיל (تورת כהנים &) אין צרייך לומר בין בין חמור לפורה, למה נאמר בין הטמא ובין הטהור, בין טמאה לך ובין טהור לך, בין נשחת רובו של קנה לנשחת חציו. ובמה בין רובו לחציו, מלא השערה, עד בגין לשונם. ואמרו לשונם וה

מミלת ישרים

בסיום מאמרם וכמה בין רובו וכי להראות כמה נפלא כה המצוה שחוט השערה מבديل בין טומאה לטהרה ממש.⁷

והנה מי שיש לו מוח בקדוקו, יחשוב איסורי המאכל במאכלים הארכיים או במאכל שנטעב בו איזה דבר ארשי. כי הנה אם דבר זה יארע, היקל אדם על עצמו לאכול ממנו, אם ישאר לו בו איזה בית מיחוש, ואפילו חששא קפנעה ודאי שלא יקל, ואם יקל לא יהיה נחشب אלא לשוטה גמורה. אף איסור המאכל, כבר בארכנו שהוא ארם ממש ללוב ולנפש, אם כן מי איפוא יהיה המיקל במקום חששא של איסור, אם בעל שביל הוא. ועל דבר זה נאמר (משל לי כג' &) ושותת סכין בלועיך אם בעל נפש אתה.

ונדרבר עתה על החטאים (המצויים) הנולדים מחברת בני האדם וKİבוצם, כגון חונאת דברים, הלבנת הפנים, הכשלת העור בעצה, רכילות, שנאה, ונקימה, שבויות דבר שקר, וחילול השם. כי מי יאמיר נקיתיהם, טהרתי מואשמה בהם, כי ענפיהם רבים ודקים עד מאד, אשר ההזהר בהם טרח גדול.

הונאת הדברים, בכללה הוא לדבר בפני חבריו בלבד שיבוש ממנו, כל שכן האמרה בפני רבים, דבר שיבוש בו. או לעשות לו מעשה שיגרום לו שיבוש. והוא מה שאמרו בפרק הזהב (ב"מ נח ע' &) אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זבור מעשייך הראשונים וכו', אם היו חלאים באים לעליו לא יאמר לו כרך שאמרו לאיוב (איוב ד' זכר נא מי הוא נקי אבד וגוי). אם היו חמרים מבקשים הימנו תבואה, לא יאמר להם לכון אצל פלוני שהוא מוכך תבואה, וודע בו שלא מוכך תבואה מימי. ובבר אמרו ז"ל (שם &) גדוֹל אוננות דברים מאוננות ממון וכו'. וכל שכן אם הוא ברבים, שבחדיא שניינו (אבות פ"ג מ"ז &) המלbin בפני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. ואמר רבינו חסדא (ב"מ נט &) כל השערים נגעלו חוץ משערינו אוננה. ואמר רבבי אלעוז הכל הקדוש ברוך הוא נפרע על ידי שליח חוץ מאוננה. ואמרו שלשה אין הפרגnod נגע בפניהם, ואחד מהם אוננה. ואפילו לדבר מצוה, אמר הכתוב (ויקרא יט' &) הוכח תוכיה את עמיתך, ואמרו ז"ל (ערכין טז' &) יכול אפילו פניו משתנות, תלמוד לומר, ולא תשא עליו חטא. מכל אלה המאמרים תראה עד היבן מתחשבים ענפי האזהרה הזאת וכמה עונשה קשה.

בעניין נתינת העצה שניינו בתורת כהנים (ויקרא יט' &) ולפני עור לא תתן מכשול, לפניו סומה בדבר. אמר לך בת פלוני מהי לכהונה, אל תאמר לו בשירה, והוא אינה אלא פסולה. היה נוטל ממק עצה, אל תתן לו עצה שאין להognת לו וכו'. ואל תאמר לו מוכך שדרך וזכה לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה ממנו. שמא תאמר עצה יפה אני נותן לך, הרי הדבר מסור לב, שנאמר ויראת מלךיך. נמצאו למורים שבין בדבר שיכל להיות נוגע בו, ובין בדבר שאיןנו נוגע בו כלל, חייב אדם להעמיד את הבא להתייעץ בו על האמת חזקה והברור.

وترאה שעמלה תורה על סוף דעתם של רמאים, דלאו בשופטני עסקינן, שייעצו עצה שרעתה מפורסמת ונגלית, אלא בחכמים להרעד, אשר יתנו עצה לחבריהם, שלפי הנגלה בה, יש בה מן הריווח אל חבריו באמת. אך סוף העניין אינו לטובתו של חבריו, כי אם לדעתו ולהනאותו של המיעץ. על בן אמרו, שמא עצה יפה וכו', והרי הדבר מסור לב וכו'. וכמה נכשלים בני האדם באלה החטאים יום יום, בהיותם קרואים והולכים לתוקף חממדת הבצע. וכבר התבואר גדל עונשם בכחוב (דברים כז' &) אරור משגה עור בדרך.

- מאיר המסייע -

⁷ עי' אור יחזקאל (מדות רנה):-CN הדבר בכל העניינים הרוחניים, חוט השערה מבديل ועושה את האדם למציאות אחרת.

מיסיָּת יִשְׂרָאֵל

אך זאת היא חובת האדם הישר, כאשר יבוא איש להתייעץ בו, ייעצהו העצה שהיה הוא נוטל לעצמו ממש, מבליל שישייף בה אלא לטובתו של המתיעץ, לא לשום תכליות אחר, קרוב או רחוק שיחיה. ואם יארע שיראה הוא הייך לעצמו בעצה החיה, אם יכול להוכיח אותה על פניו של המתיעץ, יוכיחו. ואם לאו, יסתלק מן הדבר, ולא ייעצהו. אך על כל פנים, אל ייעצהו עצה שתכלייתה דבר זולת טובתו של המתיעץ, אם לא שכונת המתיעץ לרעה, שאו ודאי מצוה לרמותו. וכבר נאמר (תהלים יח &) ועם עקש תחתפל, וחושי הארכי יוכיה.

הרביות ולשון הרע, כבר חומרו נודע ונודל ענפיו, כי רבו מאה, עד שכבר גרו אמר חכמים זיל במאמר שכבר הזכרתי (ב' ב' קפה ע' &) "ובולם באבן לשון הרע". ואמרו (ערכין טו &) היכי דמי אבן לשון הרע, כגון דאמר היכא משתחנה נורא אלא בי פלניא, או שישפר טובתו לפני שונאיו, וכל ביזוא בזה. אף על פי שנראים דברים קלים ורחוקים מן הרביות, הנה באמת מאבן שלו, הם כללו של דבר, הרבה דרכיהם ליצר. אבל כל דבר שיוכל להוביל ממנה נזק או בזון לחברו, בין בפניו בין שלא בפניו, הרי זה בכלל לשון הרע, השנאו ומחהуб לפניו המקום, שאמרו עליו (שם &) כל המספר לשון הרע באילו כופר בעיקר, וקרא כתיב (תהלים קא &) מלשני בסתר רעה אותו עצמית.

גם השנאה והנקימה קשה מאד לשימלט⁸ ממנה לב הותל אשר לבני האדם, כי האדם מרגינש מאד בעלבונותיו, ומציג עזר גדול, והנקימה לו מותקה מדבש, כי היא מנוחתו לבדה⁹. על כן לשיהיה בכהו לעוזב מה שטבעו מכרייח אותן, ויעבור על מדותיו, ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה, ולא יקום ממנה בהזרמן לו שיוכל להנקם, ולא יטרול, אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו באילו לא היה, חזק ואמיץ הוא. והוא קל רק למלאכי השרת, שאין ביניהם המדות הללו, לא אל שוכני בתיהם חומר, אשר בעפר יסודם. אמן נורת מלך היא. והמקראות גלוים באර היטב אותן צרכיהם פירוש, לא תשנא את אחיך בלבבך (ויקרא יט &), לא תקומו ולא תטור את בני עמק (שם &). וענין הנקימה והנטירה ידוע, דהינו נקימה לימנע מהיתיב למי שלא רצתה להטיב לו, או שהרע לו כבר. ונטירה להזביר בעת שהוא מטיב למי שהרע לו, איזה זכרון מן הרעה שעשה לו.

ולפי שהיציר הולך ומרתיה את הלב, ומקש תמיד להנעה לפחות איזה רושם או איזה זכרון מן הדבר, ואם לא יוכל להשאיר זכרון גדול, ישתדל להשאיר זכרון מועט. יאמר דרך משל אדם, אם תרצה ליתן לאיש זהה את אשר לא רצתה הוא לחתת לך בשנצרכת, לפחות לא תנתנהו בסבר פנים יפות. או אם איןך רוצחה להרע לו, לפחות לא תטיב לו טובה גדולה, ולא תסייעו סיוע גדול. או אם תרצה גם לסייעו הרבה, לפחות לא תעשוו בפנוי, או לא תשוב להתחבר עמו ולהיות לו לרייע. אם מחלת לו, שלא תראה לו לאיב, די בזה. ואם גם להתחבר עמו תרצה, אך לא תראה לו כל כך חיבה גדולה כבראשונה, וכן כל ביזוא בזה, מימי החריציות שביציר, מה שהוא משתדל לפחות את לבות בני האדם. על כן באה תורה וכלה כל שהכל נכלל בו (ויקרא יט &) ואהבת

- מאיר המסילה -

⁸ עי' אור יחזקאל (יראה ומוסר קיח): האמונה היא סיבה שלא יגיע למדות אלו כי יאמין שאין אחד נוגע בחבירו אפילו כמעט נימא אם כן אין לו מקום לכל המדות הרעות.

⁹ עי' שפט ח' (מידות ועובדת ה' ח'ב ה'): על כל אלה ניתן להתגבר רק כאשר ספוגים ביראת שמים וברצון לעשות רצון ה' כאשר אנו פסוגים במידות טובות של ענווה מוחלטת והיכולת של שתיקה ושמרירת הדיבור ואנו יודעים להיות שמחים בחולקנו או אז הופכים כל המעשים הרעים לטפלים ובלתי נחשים.

מミלת ישרים

לרעך במקור במקור בלי שום הפרש כمو¹⁰, בלי תחבולות ומזימות, במקור ממש.

אולם השבועות, אף על פי שמן הסתם, כל שאינו מן ההדיוטות, נשמר מהוציא שם שמיים מפני לבטלה. כל שבן בשבועה. יש עוד איזה ענפים קטנים, שאף על פי שאיןם מן החמורים יותר על כל פנים, ראוי למי שרוצה להיות נקי לישמר מהם. והוא מה שאמרו (שבועות לו &) אמר רבי אלעזר לאו שבועה והן שבועה. אמר רבא והוא דאמר לאו לאות תרי ומני, והוא דאמר הן הן תרי ומני. וכן אמרו (בבא מציעא מט &) והין צדק, שהיה לאו שלק צדק, והן שלק צדק.

והנה דבר השקר גם הוא חוליו רע נתפשט מארם בני האדם. ואולם מדיניות מדיניות יש בו. יש בני אדם שאומנותם ממש הוא השקרנות¹¹, הם הולכים ובודים מלבים כובים גמורים למען הרבות שיחה בין הבריות, או להחשב מן החכמים ויודעי דברים הרבה. ועליהם נאמר (משל יב &) תועבת ה' שפת שקר, ואומר (ישעה נט &) שפטותיכם דברו שקר לשונכם עלולה תהנה. וכבר גרו (דינם) חכמים זיל (סוטה מב &) ארבע כתות אינן מקבלות פני השכינה ואחת מהם בת שקרנים.

ויש אחרים קרובים להם במדרינה, אף על פי שאיןם כמוותם ממש, והם המכובדים בספריהם ודבריהם. והיינו שאין אומנותם בכך, ללכנת ולבדות ספריים ומעשיים אשר לא נבראו ולא יהיו, אבל בבואם לספר דבר מה, יערבו בהם מן השקרים, כמו שיעלה על רוחם. ויתרגלו בו עד ששב להם כמו טبع. והם הם הבדאים אשר אי אפשר להאמין לדבריהם, ובמאמרם זיל (מנדרין פט &) כך הוא עונשו של בראי, שאיפלו אומר אמת אין שומעין לו, שכבר התביעו בהם הרעה הזאת שלא יוכל לצעת דבריהם נקיים מן הcov מתווך בהם, הוא מה שהנביא מצטער ואומר (ירמיה ט &) למזו לשונם דבר שקר העווה נלאו.

ויש עוד אחרים שחילים כל מחולי הראשונים, והם אותם שאינם קבועים כל כך בשקר, אלא שלא יחושו להתרחק ממנה, ואם יזדמן להם יאמורו. ופעמים רבות יאמרו דרכ שחוק או ביווץ בו לא כוונה רעה. ואמנם החכם הודיענו, שככל זה הוא היפך רצון הבורא ברוך הוא. ומדת חסידיו הוא מה שכתוב (משל יג &) דבר שקר ישנא צדיק. והוא מה שבאה עליו אזהרה (שמות כג &) מדבר שקר תרחק. ותראה שלא אמר משקר תשمر, אלא מדבר שקר תרחק, להעיר אותנו על ההרחק הנadol והבריחה הרבה שצורך לבסוף מהו. וכבר נאמר (צפניה ג &) שארית ישראל לא יעשו עליה ולא ידברו כוב ולא ימציא בפיהם לשון תרמית.

וחכמים זכרונם לברכה אמרו (שבת נה &) חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת. ובודאי שאם האמת הוא מה שבחר בו הקדוש ברוך הוא לקחתו לחותם לו, כמה יהיה הפכו מתועב לפניו. והזהיר הקדוש ברוך הוא על האמת אזהרה רבה ואמר (וכיריה ח &) דברו אמת איש את רעהו, ואמר (ישעה טז &) והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת. ואמר (שם סג &) ויאמר אך עמי מה בנים לא ישקרו, הא למדת שזה תלוי בו. ואמר (וכיריה ח ג) ונקרה ירושלים עיר האמת, להגדייל חשיבותה. וכבר אמרו זיל (מכות כד &) ודובר

- מאיר המסילה -

¹⁰ עי' מכתב מלאיחו (ח"א 118): בעל חסד שאיפתו היא לחת את עצמו לאחרים הינו לבט את עצמו בהם, זה יריגש כי כל הכלל כולם הוא כמו גוף א' ויריגש את עצמו כמו צפורה של אצבע קטנה מגוף הכללי ולא יריגש את האחרים בבח"י נפרדת ממנה אלא בהתאחדות כחדא ממש, ועי"ש (ח"ג 89): אם ירבה מאד חסדו עם רעהו ימצא את כל עצמו כלול בו.

¹¹ עי' אור יחזקאל (מכתבים רלא): שזה יכול להיות גם לבני תורה הרוקדים עם ספר תורה ושרים "טוב לי תורה פיך מלאפי זהב וכסף" אם לא חיים כן.

מミלת ישרים

אמת בלבבו, כגון רב ספרא וכו', להודיעך עד היכן חובת האמת מוגעת. וכבר אסרו לתלמיד חכם לשנות בדברו חוץ משלשה דברים, ואחד מן העמודים שהעולם עומד עליו הוא האמת. אם כן מי שדבר שקר באלו נוטל יסודו של עולם. וההפק מזה, מי שזהיר באמת, כאילו מקיים יסודו של עולם, וכבר ספרו חכמים ז"ל (סנהדרין צז' &) מאותו המקום שהיו והיראים באמת שלא היה מלאך המות שולט שם, ולפי שאשתו של רבי פלוני שנינהה בדבריה, אף על פי שהיה לבונה טוביה, נירתה בהם מלאך המות, עד שנירשה ממש בעבר זה וחזרו לשולותם, ואין צורך להאריך בדבר הוה שהשכל מהייבו והדעת מכיריו.

ענפי חילול השם גם כן הם רבים וגדולים, כי הרבה צרייך האדם להיות חס על כבוד קונו, ובכלל מה שיעשה צרייך שישתכל ויתבונן מכך, שלא יצא שם מה שיזבל להיות חילול לכבוד שמות חס וחיללה. וכבר שניינו (&) אחד שונג ואחד מזיד בחילול השם. ואמרו ז"ל (יומא פ"ו) היכי דמי חילול השם, אמר רב כנון אני דשקלנן בישראל ולא יhibננא דמי לאלהר, ורבי יותנן אמר כנון אני דמסגננא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין. והענין שככל אדם לפי מדינתו, ולפי מה שהוא נחשב בעני הדור, צרייך שתיבונן לבתי עשות דבר בלתי הגון לאייש כמוותו, כי כפי רבות השיבותו וחויבתו, בן ראו שירבה זהירותו בדברי העבודה ורקודקו בה.

ואם איןנו עושים כן, הרי שם שמות מתחללו בו חס וחיללה, כי כבוד התורה הוא שמי שמרבה הלימוד בה, ירבה כמו כן בירוש ובתיקון המדות. וכל מה שיחסר מזה, למי שמרבה בלימוד, גורם בזין ללימוד עצמו. וזה חס וחיללה חילול לשם יתרך, שנtan לנו את תורה הקדושה וצונו לעסוק בה להשיג על ידה שלימותנו.

והנה גם שמררת השבותות וימים טובים הרבה היא, כי המשפטים רבים, וכן אמרו (שבת יב' &) הלבתא רבתא לשבתא. ואפילו דברי השבות, אף על פי שמדובר חכמים הם, עיקרים הם. וכן אמרו (חנינה טז' &) לעולם אל תה שבות קלה בעניין, שהרי סמיכה שבות היא, ונחלקו בה גדולי הדור. ואולם פרטיה הדינים למלחמות מובאים הם אצל הפסוקים בספריהם, וכולם שווים לחובתנו בהם, ולזהירות המצחך. ומה שקשה על ההמון שמרתו, הוא השביטה מן העסק, ומדובר בשאמם ובמתנתם, ואולם האיסור הזה מבואר בדברי הנביא (ישעה נח' &) וכברתו מעשות דרכיך ממזוא הפצע ודבר דבר (שבת קנ' &). והכללו הוא, שככל מה שאסור בשבת לעשותו, אסור להשתדר בעבורו או להזיריו בפיו, וכן אמרו לעין בנכסיו לראות מה שצרייך למהר (ערובין לח' &), או לילך לפתח המדינה ליצאת בלילה מהירה למרחק. ואמרו לומר דבר פלוני אעשה למהר, או סחרה פלונית אקנה למהר (טוור בשם ירושלמי &), וכן כל ביווצה בזה.

והנה עד הנה דברתני מן קצת המצוות, מה שאנו רואים שבני האדם נכשלים בהם על הרוב, ומאללה נלמד לכל שאר הלאוין, שאין לך איסור שאין לו ענפים ופרטים, מהם חמורים ומהם קלים,ומי שרוצה להיות נקי, צרייך שיהיה נקי מכולם וטהור מכולם. וכבר אמרו ז"ל (שיר השירים רבה ו' &) שניך בעדר הרחלים, מה רחל זו צנואה, כך היו ישראל צנועים וכשרים במלחמה מדין. רב הונא בשם רב אחא, אמר שלא הקרים אחד מהם תפילין של ראש לתפליין של יד, שאילו הקרים אחד, לא היה משה משבחן, ולא היו יוצאים משם בשלום. וכן אמרו בירושלמי (&) המספר בין ישתחב ליווצר, עבירה היא בידו, וחוזר עליה מעורכי המלחמה, הרי לך עד היכן צרייך להגיע הדקוק והנקיות האמיתית במעשים.

הנה, כמו שצרייך נקיות במעשים, כך צרייך נקיות במדות. וכמעט שיותר קשה הוא הנקיות במדות, מה שהוא במעשים. כי המבע פועל במדות יותר ממה שהוא פועל במעשים, יعن המזוג והתבוננה, הם או מסיעים או מתנגדים גדולים להם, וכל מלחמה שהיא

מミלת ישרים

נד נטיהת הטבע, מלחמה חזקה היא. והוא מה שפרשו במאמר ז"ל (אבות פ"ד &) איזה גבור הכבש את יצרו.

והנה המדות הן רבות, כי כפי כל הפעולות ששיכבים לאדם בעולם, כמו כן מדותיהם שאחריהם הוא נמשך בעולותיו. אמנם, כמו שדברנו במצב שהיה הצורך להנקות גם יותר, דהיינו ממה שריגיות בני האדם ליבשל. כן נדבר במדות הראשונות בארכות עין יותר, מפני רגשותנו בהם: הנאה הצעם, הקנאה והתאה, הן כל אלה מדות רעות אשר רעתם ניכרת ומפורסמת, אין צורך לה ראיות, כי הנאה רעות בעצמן ורעות בתולדותיהם, כי قولן חוץ משורת השכל והחכמה, וכל אחת כדי לעצמה להביא את האדם אל עבירות חמורות.

על הנאה מקרא מלא מזיר ואומר (דברים ח &) וرم לבך ושבחת את ה' אלקיך. על הצעם אמרו ז"ל (&) כל הצעם יהיה בעיניך כאלו עובד עבודה זרה. על הקנאה והתאה שנינו בהדייא (אבות פ"ד &) הקנאה והתאה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. אמנם העיון המצערך בם, הוא להמלט מהם ומכל ענפיהם, כי כולם כאחד סורי הגפן נכריה.

ונתחילה לדבר בם ראשון: הנה כלל עניין הנאה, הוא זה שהאדם מחשיב עצמו בעצמו¹², ובלבבו ידמה כי לו נאה תלה. ואכן זה יכול לימשך מסבירות רבות מתחפפות, כי יש מי שיחשיב עצמו בעל שלב, ויש מי שיחשיב עצמו נאה, ויש שיחשיב עצמו נכבד, ויש שיחשיב עצמו גדול, ויש שיחשוב עצמו חכם. ככלו של דבר, ככל אחד מן הדברים הטובים שבעולם, אם יחשוב האדם שישנה בו, הרי הוא מסוכן מיד ליפול בשחתה זה של נאה. אך, אחרי שקבע האדם בלבו, היותו חשוב וראוי לתחלה, לא תהיה התולדה היוצאת מן המחשבה הזאת אחת בלבד, אלא תולדות רבות ומשונות לצאנה ממנה, ואפילו היפות נמצוא בהן, ונולדות מסבה אחת, ושתייהן לדבר אחד מתכונות.

- מאיר המסילה -

¹² עי' אור יחזקאל (تورה ודעת רכו) היינו שיש בו משחו, ועיי' (שם דברי העבודה ריד): כל מי שחוشب שיש בו איזה מלעה מן המעלות, הרי זה בעל גואה, אמנם כל דברי הלוצאטו הם במאי שבאמת יש בו מעלה פלוני, וסביר כי לו נאה תלה עבורה מעלהו, אמנם יש גואה הגרועה מכל אלו והוא מי שמתגאה ואין בו כל מעלה.